

Sygn. akt XVII AmA 87/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 6 października 2014 r.

Sąd Okręgowy w Warszawie Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów w składzie:

Przewodniczący: SSO Jolanta de Heij-Kaplińska

Protokolant: starszy sekretarz sądowy Katarzyna Dawejnis

po rozpoznaniu w dniu 25 września 2014 r. w Warszawie na rozprawie

sprawy z odwołania Towarzystwa (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w W.

przeciwko Prezesowi Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów

o stwierdzenie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów

na skutek odwołania od decyzji częściowej Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów z dnia 31 grudnia 2012 r. Nr (...)

I. uchyla zaskarżoną decyzję w całości;

II. zasądza od Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów na rzecz Towarzystwa (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w W. kwotę 1.377,00 zł (jeden tysiąc trzysta siedemdziesiąt siedem złotych) tytułem kosztów postępowania.

SSO Jolanta de Heij- Kaplińska

Sygn. akt XVII AmA 87/13

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 31 grudnia 2012 r., o nr (...), Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów,

I. na podstawie art. 27 ust. 1 i ust. 2 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (dalej: uokik) i art. 104 § 2 k.p.a., w zw. z art. 83 uokik oraz stosownie do art. 33 ust. 4, ust. 5 i ust. 6 tej ustawy, po przeprowadzeniu postępowania ws. praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, wszczętego z urzędu przeciwko Towarzystwu (...) S.A. z siedzibą w W. (dalej: (...), (...)), uznał za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów, o której mowa w art. 24 ust. 1 i ust. 2 pkt 1 uokik działanie ww. przedsiębiorcy polegające na zamieszczeniu we wzorcu umowy pod nazwą „Ogólne warunki ubezpieczenia autocasco”, stanowiących załącznik do Uchwały Zarządu nr (...) z dnia 18 maja 2009 r., w § 9 ust. 10 postanowienia o treści:

„W przypadku wyceny wysokość szkody ustala się w cenach netto, tj. bez naliczania podatku od towarów i usług (VAT), w oparciu o:

1) ceny materiałów nieoryginalnych części zamiennych o porównywalnej jakości, o których mowa w Rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 28 stycznia 2003 r. ws. wyłączenia określonych porozumień wertykalnych w sektorze pojazdów samochodowych spod zakazu porozumień ograniczających konkurencję (DZ. U. nr 38, poz. 329 z dnia 6 marca 2003);

2) systemy kosztorysowania A. dla wymiaru robocizny;

3) z zastosowaniem stawek średnich dla robocizny ustalonych na terenie miejsca zamieszkania posiadacza pojazdu.”,

które to postanowienie jest postanowieniem umownym wpisanym na podstawie art. 479⁴⁵ k.p.c. do Rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone pod pozycją 1265

i stwierdził zaniechanie jej stosowania z dniem 10 lutego 2012 r.

II. na podstawie art. 27 ust. 1 i ust. 2 uokik i art. 104 § 2 k.p.a., w zw. z art. 83 uokik oraz stosownie do art. 33 ust. 4, ust. 5 i ust. 6 tej ustawy, po przeprowadzeniu postępowania ws. praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, wszczętego z urzędu przeciwko Towarzystwu (...) S.A. z siedzibą w W., uznał za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów, o której mowa w art. 24 ust. 1 i ust. 2 uokik działanie ww. przedsiębiorcy polegające na ograniczaniu zakresu odpowiedzialności Towarzystwa (...) S.A. wobec konsumentów realizujących roszczenie w ramach odpowiedzialności gwarancyjnej ubezpieczyciela z tytułu umowy obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdu, poprzez uznanie, że brak możliwości korzystania z pojazdu jest szkodą niemajątkową, a w konsekwencji wyłączeniu lub ograniczeniu prawa konsumentów do refundacji kosztu najmu samochodu zastępczego, co stanowi naruszenie art. 361 § 1 i § 2 k.c. w zw. z art. 34 ust. 1 i art. 36 ust. 1 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych,

i stwierdził zaniechanie jej stosowania z dniem 2 stycznia 2012 r.

III. na podstawie art. 106 ust. 1 pkt 4 uokik oraz stosownie do art. 33 ust. 4, ust. 5 i ust. 6 tej ustawy, nałożył na Towarzystwo (...) S.A. z siedzibą w W., z tytułu naruszenia zakazu, o którym mowa w art. 24 ust. 1 i ust. 2 pkt 1 uokik w zakresie opisanym w punkcie I sentencji decyzji karę pieniężną w wysokości 1.023.190 zł płatną do budżetu państwa.

(decyzja, k. 3-16).

Odwołanie od powyższej decyzji w dniu 21 stycznia 2013 r. wywiódło Towarzystwo (...), zaskarżając decyzję w całości i wnosząc o:

(i) uchylenie zaskarżonej decyzji w całości;

(ii) ewentualnie, na wypadek nieuwzględnienia wniosku wskazanego w punkcie (i) wniesiono o zmianę, zaskarżonej decyzji w zakresie punktu I i II sentencji decyzji poprzez uznanie, że Powód nie dopuścił się stosowania praktyk naruszających zbiorowe interesów konsumentów, przy jednoczesnym uchyleniu punktu III sentencji decyzji;

(iii) ewentualnie, na wypadek nieuwzględnienia wniosków zawartych w punkcie (i) oraz (ii) powyżej, wniesiono o zmianę zaskarżonej decyzji w zakresie punktu III sentencji decyzji poprzez odstąpienie od nałożenia kary pieniężnej wskazanej w tym punkcie sentencji decyzji lub obniżenie wysokości tej kary.

Strona wniosła również o zasądzenie od Pozwanego na rzecz Powoda kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego, według norm przepisanych.

Decyzji Prezesa zarzucono naruszenie przepisów prawa materialnego i procedury administracyjnej, a w szczególności:

1. naruszenie przepisu § 5 ust. 2 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 1 lipca 2009 roku w sprawie właściwości miejscowej i rzeczowej delegatur Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów; („Rozporządzenie”) w zw. z przepisem art. 33 ust. 3 i ust. 5 Ustawy oraz w zw. z przepisem art. 6, art. 19 i art. 20 Kodeksu postępowania administracyjnego („k.p.a.”) w zw. z przepisem art. 83 Ustawy poprzez ich niewłaściwe zastosowanie, polegające na przekazaniu przez Prezesa UOKiK sprawy zakończonej wydaniem Decyzji Delegaturze Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów we W. („Delegatura”), pomimo że w tej sprawie właściwy był Prezes UOKiK - Centrala w W., a nie zachodził szczególnie uzasadniony przypadek do przekazania tej sprawy Delegaturze, co skutkowało wydaniem Decyzji z naruszeniem przepisów o właściwości, a w konsekwencji w zw. z przepisem art. 156 § 1 pkt 1 k.p.a. nieważnością Decyzji;

2. naruszenie przepisu art. 33 ust. 6 w zw. z przepisem art. 268a k.p.a. oraz w zw. z przepisem art. 83 Ustawy poprzez ich niewłaściwe zastosowanie, polegające na wydaniu przez dyrektora Delegatury Pana Z. J. Postanowienia nr (...) z dnia 22 grudnia 2011 roku ((...)) oraz Decyzji, pomimo że udzielone mu w dniu 22 grudnia 2011 roku upoważnienie umocowywało go jedynie do podpisania Decyzji, co skutkowało wydaniem postanowienia o wszczęciu Postępowania oraz Decyzji z przekroczeniem zakresu umocowania, a w konsekwencji w zw. z przepisem art. 156 § 1 pkt 2 k.p.a. nieważnością Decyzji;

3. naruszenie przepisu art. 24 ust. 2 pkt 1 Ustawy poprzez jego błędną wykładnię polegającą na uznaniu, że praktyką naruszającą zbiorowe interesy konsumentów wskazaną w art. 24 ust. 2 pkt 1 Ustawy jest stosowanie postanowień wzorców umów, które zostały wpisane do rejestru klauzul niedozwolonych, o którym mowa w art. 479⁴⁵ k.p.c. („Rejestr”), przez przedsiębiorcę, który nie uczestniczył w postępowaniu zakończonym wpisem tych postanowień do Rejestru;

4. naruszenie przepisu art. 27 ust. 2 w zw. a przepisem art. 24 ust. 1 i ust. 2 Ustawy poprzez jego błędną wykładnię prowadzącą do niewłaściwego zastosowania polegającego na uznaniu, że:

(i) stosowanie przez Powoda w § 9 ust. 10 wzorca umowy o nazwie: „Ogólne warunki

ubezpieczenia autocasco”, stanowiącego załącznik do Uchwały Zarządu nr (...) z dnia 18 maja 2009 r. („OWU”), postanowienia o następującej treści:

„W przypadku wyceny wysokość szkody usiada się w cenach netto. tj. bez naliczenia podatku od towarów i usług (VAT). w oparciu o:

1) ceny materiałów nieoryginalnych części zamiennych o porównywalnej jakości, o których mowa w Rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 28 stycznia 2003 r. w sprawie wyłączenia określonych porozumień wertykalnych w sektorze pojazdów samochodowych spod zakazu porozumień ograniczających konkurencję (Dz. U nr 38 poz. 329 z dnia 6 marca 2003 r.);

2) systemy kosztorysowania A. dla wymiaru robocizny;

3) z zastosowaniem stawek średnich dla robocizny ustalonych na terenie miejsca zamieszkania posiadacza pojazdu.”,

jest stosowaniem postanowienia wzorca umowy wpisanego do Rejestru pod numerem 1265, a zatem stanowi praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów, podczas gdy postanowienie stosowane przez (...) nie jest tożsame ani literalnie ani funkcjonalnie z postanowieniem wpisanym do Rejestru;

(ii) stosowanie przez Powoda praktyki opisaney w punkcie II sentencji Decyzji, polegającej na uznawaniu, że brak możliwości korzystania z pojazdu jest szkodą niemajątkową, a w konsekwencji wyłączeniu lub ograniczeniu prawa konsumentów do refundacji kosztów najmu samochodu zastępczego jest praktyką naruszającą zbiorowe interesy konsumentów, podczas gdy takie działanie (...) nie było bezprawne i nie godziło w zbiorowe interesy konsumentów, a zatem nie mogło stanowić praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów;

5. naruszenie przepisu art. 27 ust. 2 w zw. z art. 24 ust. 1 i ust. 2 Ustawy w zw. z art. 385¹ § 1 zd. 2 Kodeksu cywilnego („k.c.”) poprzez uznanie za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów polegającą na stosowaniu postanowień wzorców umów, które zostały wpisane do Rejestru, stosowanie przez Towarzystwo postanowienia § 9 ust. 10 OWU, pomimo że postanowienie to zostało sformułowane w sposób jednoznaczny i określa główne świadczenie strony - Towarzystwa, a zatem pomimo że zgodnie z art. 385¹ § 1 zd. 2 k.c. postanowienie to nie może stanowić niedozwolonego postanowienia wzorca umowy, a jednocześnie poprzez niewykazanie, że powyższa praktyka Towarzystwa narusza zbiorowe interesy konsumentów w sposób inny niż poprzez stosowanie postanowienia tożsamego z postanowieniem wpisanym do Rejestru;

6. naruszenie przepisu art. 805 § 2 pkt 1 w zw. z przepisem art. 353¹ k.c. w zw. z przepisem art. 361 § 2, przepisem art. 363 § 2 k.c. oraz w zw. z przepisem art. 12a ustawy z dnia 22 maja 2003 roku o działalności ubezpieczeniowej („u.d.u.”) poprzez jego błędną wykładnię polegającą na uznaniu, że do świadczenia ubezpieczyciela przy dobrowolnym ubezpieczeniu majątkowym - typu autocasco stosuje się zasadę pełnego odszkodowania, to jest, że świadczenie ubezpieczyciela musi pokrywać szkodę ubezpieczonego w pełnej wysokości;

7. naruszenie przepisu art. 22¹ k.c. w zw. z przepisem art. 24 ust. 1 i 2 Ustawy poprzez jego błędną wykładnię polegającą na uznaniu, iż poszkodowany będący osobą fizyczną nieprowadzącą działalności gospodarczej, który zgłasza zakładowi ubezpieczeń roszczenie na podstawie przepisu art. 822 § 4 k.c. (actio directa) jest konsumentem, w związku z czym (...) stosując praktykę opisaną w punkcie II rozstrzygnięcia Decyzji dopuścił się praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów, podczas gdy taka osoba występując z roszczeniem do zakładu ubezpieczeń nie dokonuje z zakładem ubezpieczeń czynności prawnej i z tych powodów nie może być uznana za konsumenta;

8. naruszenie przepisu art. 7 k.p.a. w zw. z przepisem art. 83 Ustawy oraz przepisem art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z przepisem art. 84 Ustawy, polegające na błędnym ustaleniu stanu faktycznego stanowiącego podstawę wydania Decyzji, będącym skutkiem braku wszechstronnego rozważenia zebranego materiału i wadliwej oceny wiarygodności oraz mocy dowodów zgromadzonych w Postępowaniu, polegające w szczególności na:

(i) błędnym ustaleniu, jakoby postanowienie stosowane przez Towarzystwo w § 9 ust. 10 OWU było postanowieniem tożsamym z postanowieniem wpisanym do Rejestru pod numerem 1265, podczas gdy z brzmienia stosowanego przez (...) postanowienia wynika, iż nie jest ono niejednoznaczne, a zatem nie spełnia przesłanki uznania go - jak to miało miejsce w przypadku postanowienia wpisanego do Rejestru pod numerem 1265 - za postanowienie niedozwolone.

Powyższe naruszenie miało istotny wpływ na wynik sprawy bowiem skutkowało ustaleniem, że stosowanie przez Powoda postanowienia zawartego w § 9 ust. 10 OWU jest praktyką naruszającą zbiorowe interesy konsumentów;

(ii) błędnym ustaleniu, że łączna kwota niewypłaconej części odszkodowania w wysokości odpowiadającej podatkowi VAT, która nie została wypłacona na skutek stosowania przez Powoda Postanowienia, będąca miarą realnego zagrożenia zbiorowych interesów konsumentów, wynosi 2.465.010 złotych, podczas gdy kwota ta obejmuje zarówno kwotę odpowiadającą wysokości podatku VAT, która nie została wypłacona została przez Towarzystwo przedsiębiorcom, jak również kwotę odpowiadającą wysokości podatku VAT, która nie została wypłacona konsumentom. Powyższe naruszenie miało istotny wpływ na wynik sprawy bowiem stanowiło okoliczność obciążającą (...) skutkującą zwiększeniem wymiaru nałożonej przez Prezesa UOKiK kary pieniężnej;

(iii) błędnym ustaleniem, że stosowana przez Powoda praktyka polegająca na odmowie zwrotu kosztów najmu pojazdu zastępczego poszkodowanym będącymi osobami fizyczną nieprowadzącymi działalności gospodarczej miała charakter generalny i była skierowana do wszystkich konsumentów, podczas gdy z dokonanych przez (...) i przekazanych w toku postępowania obliczeń wynika, iż roszczenia tego rodzaju zostały oddalone jedynie w 0,48 % zgłoszony roszczeń.

Powyższe naruszenie miało istotny wpływ na wynik sprawy bowiem skutkowało ustaleniem, że stosowanie przez Powoda praktyki dotyczącej zwrotu kosztów najmu pojazdu zastępczego jest praktyką naruszającą zbiorowe interesy konsumentów, podczas gdy w rzeczywistości odmowa zwrotu kosztów najmu pojazdu zastępczego miała charakter marginalny i stanowiła efekt indywidualnej oceny danego roszczenia. Postępowanie (...) nie miało charakteru praktyki generalnej a odmowa refundacji miała miejsce w jednostkowych przypadkach.

9. naruszenie przepisu art. 106 ust. 1 pkt 4 w zw. z przepisem art. 111 Ustawy poprzez nieuwzględnienie przy ustalaniu wysokości kary nałożonej Decyzją istotnych okoliczności zarzucanego naruszenia przepisów Ustawy.

(odwołanie, k. 17-49).

W odpowiedzi na odwołanie z dnia 13 czerwca 2013 r. Prezes UOKiK wniósł o oddalenie odwołania i zasądzenie od Powoda na rzecz Pozwanego kosztów postępowania według norm przepisanych.

(odpowiedź na odwołanie, k. 57-63).

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny:

Towarzystwo (...) S.A. z siedzibą w W. prowadzi działalność gospodarczą w zakresie ubezpieczeń osobowych i majątkowych. Umowy ubezpieczenia zawierane są z klientami, wśród których są też konsumenci, w oparciu o wzorce umowne.

(dowód: odpis pełny z rejestru przedsiębiorców KRS, k. 49-53).

Zgodnie z uchwałą Zarządu nr (...) z dnia 18 maja 2009 r., do umów ubezpieczenia zawartych od dnia 1 czerwca 2009 r. stosowano wzorzec umowy o nazwie „Ogólne warunki ubezpieczenia autocasco”, zawierający w § 9 ust. 10 następujące postanowienie :

„W przypadku wyceny wysokość szkody ustala się w cenach netto, tj. bez naliczania podatku od towarów i usług (VAT), w oparciu o:

- 1) ceny materiałów nieoryginalnych części zamiennych o porównywalnej jakości, o których mowa w Rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 28 stycznia 2003 r. ws. wyłączenia określonych porozumień wertykalnych w sektorze pojazdów samochodowych spod zakazu porozumień ograniczających konkurencję (DZ. U. nr 38, poz. 329 z dnia 6 marca 2003);
- 2) systemy kosztorysowania A. dla wymiaru robocizny;
- 3) z zastosowaniem stawek średnich dla robocizny ustalonych na terenie miejsca zamieszkania posiadacza pojazdu.”

(dowód: OWU autocasco, k. 47-59 akt admin.).

Uchwałą Zarządu (...) nr (...) z dnia 16 grudnia 2011 r. ws. zatwierdzenia zmian do o.w.u. autocasco, § 9 ust. 9 przewidziano, że:

„W przypadku wyceny, odszkodowanie ustala się z uwzględnieniem podatku VAT w oparciu o:

- 1) ceny materiałów i nieoryginalnych części zamiennych o porównywalnej jakości, tj. części zamiennych, których producent zaświadcza, że są tej samej jakości co części stosowane do montażu pojazdu danej marki przez jego producenta;
- 2) systemy kosztorysowania A. dla wymiaru robocizny;
- 3) z zastosowaniem stawki za jedną roboczogodzinę ustaloną w oparciu o średnie ceny usług, stosowanych poza (...), obowiązujących na terenie miejsca naprawy pojazdu”.

Nowe warunki ubezpieczenia miały zastosowanie do umów ubezpieczenia zawartych od dnia 11 lutego 2012 r. (§ 13 ust. 2).

(dowód: protokół z posiedzenia Zarządu, k. 235-236 akt admin.; OWU autocasco, k. 237-252 akt admin.).

Do Rejestru postanowień wzorców umownych uznanych za niedozwolone, na podstawie wyroku SOKiK wydanego ws. o sygn. akt XVII AmC 147/05, pod nr 1265 wpisano postanowienie o treści:

„Wycena kosztów naprawy obejmuje: a) koszt robocizny ustalony wg wartości netto (bez uwzględnienia podatku) w oparciu o: - naprawcze normy czasowe określone przez producenta pojazdu lub inne, uznane przez (...) S.A., - średnią stawkę za 1 roboczogodzinę, stosowaną na terenie działalności jednostki terenowej, która zawarła umowę

ubezpieczenia lub w miejscu naprawy pojazdu, pod warunkiem braku możliwości dokonania naprawy na terenie działalności ww. jednostki; b) koszty części zamiennych i materiałów według wartości netto (tzn. bez uwzględnienia podatku, cła, akcyzy, itp..) ustalonych na podstawie katalogów E., A. lub innych uznanych przez (...) S.A. (...)"

(dowód: (...)).

Zasady rozpatrywania roszczeń poszkodowanych w zakresie zwrotu kosztów najmu pojazdu zastępczego ustalone zostały w dokumentach wewnętrznych (...), tj. m.in. w stosowanym do dnia 2 stycznia 2012 r. przez Departament (...) „Podręczniku do szkód standardowych”. W dokumencie tym zawarto następujące zasady:

- „roszczenie poszkodowanego o wypłatę odszkodowania za wynajem pojazdu zastępczego jest uzasadnione tylko w przypadku, gdy poszkodowany w związku z niemożnością korzystania z uszkodzonego pojazdu poniósł szkodę majątkową /art. 361 § 2 k.c./” (pkt 1);

- odszkodowanie w zakresie obejmującym najem pojazdu zastępczego nie przysługuje, „jeżeli pojazd służył poszkodowanemu tylko do zaspokojenia potrzeb osobistych m.in. dojazdu na działkę, dojazdu do pracy jeżeli do pracy może dojechać w podobnym czasie środkiem komunikacji publicznej itp. W tym przypadku poszkodowany nie poniósł bowiem szkody majątkowej, lecz szkodę niemajątkową, polegającą na utracie wygód i przyjemności ...” (pkt 3);

- „Podstawą do ustalenia zasadności wynajęcia pojazdu zastępczego jest przede wszystkim wykazanie konieczności prowadzenia działalności przy użyciu samochodu m.in. poprzez wykazanie, że nie było możliwe korzystanie ze środków komunikacji miejskiej, a przejazdy TAXI byłyby droższe niż koszt wynajęcia pojazdu zastępczego.” (pkt 8);

- w pkt 5 przewidziano z kolei, że przy ustalaniu okresu, za który ubezpieczyciel zwracał koszty wynajmu, uwzględnia się czas technologicznie niezbędny dla naprawy, a nie czas rzeczywisty naprawy pojazdu.

(dowód: okoliczności bezsporne; „Podręcznik do szkód standardowych”, k. 360-361 akt admin.).

W dokumencie „Instrukcja –uznanie roszczenia pojazdu zastępczego w (...) S.A.” z dnia 3 stycznia 2012 r. (nr (...)), obowiązującym od dnia 3 stycznia 2012 r. do dnia 19 maja 2012 r., w § 4 przewidziano, że:

„Poszkodowany może żądać zrekompensowania uszczerbku majątkowego polegającego na niemożności korzystania z uszkodzonego pojazdu. Powyższa zasada dotyczy osób prawnych i fizycznych. Zwrot kosztów związanych z wynajmem pojazdu zastępczego co do zasady przysługuje zarówno osobom prowadzącym działalność gospodarczą, jak i osobom fizycznym nieprowadzącym takiej działalności. Dlatego przy rozpatrywaniu tego typu roszczeń rezygnujemy z obligatoryjnego gromadzenia dokumentów potwierdzających prowadzenie działalności gospodarczej lub uzasadniających konieczność/niezbędność korzystania z pojazdu zastępczego (np. udokumentowania faktu prowadzonej działalności poprzez złożenie zaświadczenia o wpisie do ewidencji działalności gospodarczej...)”.

Od dnia 20 maja 2012 r. dokument ten zastąpiła „Instrukcja – uznanie roszczenia pojazdu zastępczego w (...) S.A.”(nr (...)).

(dowód: Instrukcja nr (...), k. 362-363 akt admin.; Instrukcja nr (...), k. 364-365 akt admin.).

W § 4 ust. 4 pkt 1 lit. e ww. „Instrukcji” z dnia 3 stycznia 2012 r. wskazano, że w zakresie sposobu obliczania okresu, za który ubezpieczyciel pokryje koszty najmu pojazdu zastępczego uwzględnia się, m.in., okres oczekiwania na sprowadzenie części zamiennych – w granicach maksymalnie 2 dni roboczych. Natomiast w kolejnej wymienionej „Instrukcji”, obowiązującej od dnia 20 maja 2012 r., przewidziano, że „weryfikacja okresu najmu pojazdu zastępczego odbywa się zgodnie z zasadami rozpatrywania roszczeń dotyczących zwrotu kosztów najmu samochodu zastępczego, które zostały zawarte w aktualnych wytycznych (...), zaaprobowanych przez (...) (§ 4 ust. 3).

(dowód: Instrukcja nr (...), k. 362-363 akt admin.; Instrukcja nr (...), k. 364-365 akt admin.).

Postanowieniem z dnia 22 grudnia 2011 r. Prezes UOKiK wszczął z urzędu postępowanie ws. podejrzenia stosowania przez Towarzystwo (...) S.A. z siedzibą w W. praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, o których mowa w art. 24 ust. 1 i ust. 2 pkt 1 uokik, o czym zawiadomiono przedsiębiorcę. Z kolei pismem z dnia 31 sierpnia 2012 r. zawiadomiono (...) o zakończeniu zbierania materiału dowodowego i o możliwości zapoznania się z tym materiałem.

(dowód: postanowienie nr (...), k. 2-7 akt admin.; zawiadomienie, k. 7-8 akt admin.; zawiadomienie, k. 380-381 akt admin.).

Powyżej opisany stan faktyczny nie był między stronami sporny, a Sąd ustalił go w oparciu o ww. dowody, których wiarygodność i moc dowodowa nie budziły zastrzeżeń.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Odwołanie zasługuje na uwzględnienie.

Ustosunkowując się w pierwszej kolejności do zarzutów dotyczących naruszenia przepisów o właściwości i przekroczenia przez dyrektora Delegatury UOKiK zakresu umocowania, które to naruszenia skutkują - zdaniem odwołującego - nieważnością zaskarżonej decyzji, Sąd Okręgowy uznaje je za zasadne.

Zgodnie z art. 29 uokik Prezes Urzędu jest jednoosobowym centralnym organem administracji rządowej właściwym w sprawach ochrony konkurencji i konsumentów. W przepisie art. 31 uokik zamieszczono obszerny katalog zadań, jakie ustawa nakłada na Prezesa UOKiK. Powierzone zadania Prezes realizuje przy pomocy Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (art. 29 ust. 6 uokik).

Zgodnie z art. 33 ust. 1 uokik w skład Urzędu wchodzi Centrala w W. oraz delegatury Urzędu w B., w G., w K., w K., w L., w Ł., w P., w W. i we W..

Na podstawie delegacji z art. 33 ust. 3 ustawy Prezes Rady Ministrów określił w drodze rozporządzenia z dnia 1 lipca 2009 r. właściwość miejscową i rzeczową delegatur Urzędu w sprawach z zakresu działania Prezesa Urzędu po uwzględnieniu charakteru i liczby spraw występujących na danym terenie (rozporządzenie w sprawie właściwości miejscowej i rzeczowej delegatur Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, Dz. U. z dnia 7 lipca 2009 r.).

Delegatury stosownie do §2 Rozporządzenia mają zadania w postaci (i) sprawowania kontroli, (ii) prowadzenia postępowań wyjaśniających, antymonopolowych w sprawach praktyk ograniczających konkurencję, w sprawach praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, w sprawach kar pieniężnych; (iii) przekazywania informacji, (iv) współpracy z wojewódzkimi inspektorami Inspekcji Handlowej, (v) udzielanie pomocy. Zasadą ustanowioną §5 Rozporządzenia jest, że postępowania w sprawach naruszenia zbiorowych interesów konsumentów prowadzi delegatura właściwa miejscowo ze względu na siedzibę przedsiębiorcy stosującego praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów. Regulacja ta odpowiada treści 33 ust. 4 uokik odwołującej się do spraw „oprócz spraw należących do ich właściwości”.

Wyjątek od reguły wprowadza §5 ust. 2 Rozporządzenia dla praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, które ujawniają się na całym lub znacznej części rynku krajowego, wówczas właściwy w tych sprawach jest Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów - Centrala w W.. Jednak Prezes Urzędu korzystając z uprawnień art. 33 ust. 5 uokik może sprawę należącą do swojej właściwości przekazać do załatwienia wskazanej delegaturze pod warunkiem, że jest to szczególnie uzasadniony przypadek. Jest to wyjątek od art. 33 ust. 3 uokik, gdzie właściwość miejscowa delegatur jest określona Rozporządzeniem z uwzględnieniem charakteru i liczby spraw występujących na danym terenie. Na podstawie art. 33 ust. 5 chodzi zatem o „indywidualną sprawę” z właściwości Centrali. W niniejszej sprawie właściwa była Centrala w W., bowiem w uzasadnieniu decyzji przy nakładaniu kary Prezes Urzędu wziął pod uwagę ogólnopolski zakres stwierdzonych naruszeń.

Zawsze zgodnie z art. 33 ust. 6 uokik decyzje i postanowienia w sprawach z zakresu właściwości delegatur oraz w sprawach przekazanych do załatwienia przez Prezesa Urzędu na podstawie ust. 5 dyrektorzy delegatur wydają w imieniu Prezesa Urzędu.

Prezes Urzędu stosownie do §2 Statutu Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów kieruje Urzędem przy pomocy m.in. dyrektorów delegatur Urzędu. Prezes może upoważnić osoby wymienione w §2 ust. 1 (m.in. dyrektorów delegatur) do podejmowania decyzji, w określonych sprawach, w jego imieniu.

W związku z tym dyrektorzy delegatur posiadają kompetencje do wydawania postanowień i decyzji w imieniu Prezesa Urzędu co do zasady w sprawach z zakresu właściwości swoich delegatur, a drodze wyjątku (i) w wyniku przekazania sprawy delegaturze, (ii) bądź na podstawie indywidualnego upoważnienia Prezesa UOKiK wydanego na podstawie art. 268a k.p.a. w związku z §2 ust. 1 Statutu.

Upoważnienie z dnia 22 grudnia 2011 r. zawiera:

(i) podstawę prawną art. 33 ust. 4 i 5 uokik,

(ii) i na tej podstawie upoważnienie Delegatury Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów we W.,

((...)) do podjęcia czynności wynikających z ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów dotyczących wszczęcia i prowadzenia postępowania w trybie art. 49 ust. 1 w związku z art. 24 tej ustawy oraz do wydania decyzji w sprawie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów – przeciwko Towarzystwu (...) S.A. z siedzibą w W.,

(iv) oraz upoważnienie dyrektora Delegatury do podpisania decyzji w sprawie.

Niniejsze upoważnienie mimo powołania się na przepisy o przekazaniu nie przekazuje sprawy delegaturze tylko upoważnia delegaturę do wymienionych zadań. Upoważnienie delegatury do zadań, które nie mieszczą się w jej uprawnieniach określonych Rozporządzeniem tj. „wszczęcia postępowania” i „wydania decyzji” stanowi przekazanie ustawowych kompetencji Prezesa Urzędu jednostce nie posiadającej osobowości prawnej, która nie może działać w imieniu organu. Tylko organ jakim jest Prezes Urzędu może wydać postanowienie o wszczęciu postępowania w sprawach praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów (tu art. 101 ust. 2 uokik) i wydać decyzję w sprawie praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów (art. 31 ust. 2 uokik). Aby dyrektor Delegatury wszczął postępowanie i wydał decyzję w imieniu Prezesa Urzędu w sprawie nie należącej do właściwości delegatury musi być przypadek przekazania sprawy i w to w okolicznościach szczególnie uzasadnionych albo posiadania indywidualnego upoważnienia do działania w imieniu Prezesa Urzędu jako organu uzyskanego na podstawie art. 268a k.p.a. w zw. z §2 Statutu.

W tym stanie postanowienie o wszczęciu postępowania w sprawie i decyzja częściowa nr (...) są aktami wydanymi bez upoważnienia, gdyż dyrektor delegatury nie nabył go ani na podstawie art. 33 ust. 6 uokik ani na podstawie upoważnienia z dnia 22 grudnia 2011 r. Nie tyle naruszenie przepisów o właściwości uzasadnia stwierdzenie nieważności decyzji ile jej wydanie przez nieuprawnionego do działania dyrektora Delegatury.

Zdaniem odwołującego, art. 24 ust. 2 pkt 1 uokik pozwala na uznanie za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów stosowanie postanowienia tożsamego literalnie lub funkcjonalnie z postanowieniem wpisanym do Rejestru wyłącznie w odniesieniu do tego przedsiębiorcy, który uczestniczył w postępowaniu zakończonym wpisem niedozwolonego postanowienia umownego do Rejestru. Z kolei dokonując porównania treści postanowienia z pkt I sentencji decyzji z treścią klauzuli 1265 odwołujący stwierdził, że nie ulega wątpliwości, iż oba postanowienia nie są identyczne w treści.

Prezes UOKiK stwierdził natomiast, że w literaturze i orzecznictwie ugruntowany jest pogląd, że praktyki z art. 24 ust. 2 pkt 1 uokik może dopuścić się każdy przedsiębiorca (w tym ten, który nie był stroną postępowania zakończonego wpisem postanowienia do Rejestru), jeżeli stosuje klauzule, które – nie będąc treściowo identyczne z postanowieniami

wzorca wpisanymi do rejestru – wywołują ten sam skutek. Zdaniem organu, postanowienie zakwestionowane w pkt I sentencji decyzji jest tożsame z klauzulą wpisaną w Rejestrze pod poz. 1265, ponieważ podobnie jak ta klauzula przyjmuje jako zasadę ustalanie wysokości należnego odszkodowania AC według wartości netto, tj. bez podatku VAT.

Sąd rozpoznający sprawę uznał za zasadny zarzut naruszenia art. 24 ust. 2 pkt 1 uokik oraz art. 27 ust. 2 w zw. z art. 24 ust. 1 i ust. 2 uokik.

Literalne brzmienie art. 24 ust.1 i 2 uokik wskazuje, że zbiorowe interesy konsumentów mogą być naruszone przez stosowanie praktyk przedsiębiorców (i) bezprawnych (ii) godzących w te interesy. Przykładem takiej praktyki jest „w szczególności” stosowanie postanowień wzorców umów, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁴⁵ k.p.c. Użycie typowej techniki ustawodawczej „w szczególności” oznacza, że praktyka polegająca na stosowaniu postanowień wzorców umów uznanych za niedozwolone zawiera w sobie zarówno „godzenie” jak i „bezprawność” działania przedsiębiorcy. W takim kierunku szło dotychczasowe orzecznictwo Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów przyjmujące, że o bezprawności takiego działania przesądził sam ustawodawca. Dla wykazania naruszenia art. 24 ust. 1 i 2 pkt 1 uokik konieczne było dowiedzenie, w przypadku stosowania postanowień wzorców umów uznanych za niedozwolone, tożsamości kwestionowanych klauzul z klauzulami wpisanymi do Rejestru w zakresie dwóch elementów: tożsamości stosunków prawnych oraz treści klauzuli kwestionowanej z treścią klauzuli uznanej za abuzywną.

Zakaz stosowania postanowień wzorców umów dotyczył „przedsiębiorcy”. Ustawa nie konkretyzowała, czy jest to „przedsiębiorca będący stroną” postępowania o uznanie postanowień wzorców umowy za niedozwolone, czy „inny przedsiębiorca” wobec którego nie toczyło się tego typu postępowanie. O tym, że postawienie zarzutu naruszenia zbiorowych interesów konsumentów było możliwe przedsiębiorcy nie będącemu stroną postępowania, wynikało z art. 479⁴³ k.p.c., zgodnie z którym w sprawach o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone prawomocny wyrok ma skutek wobec osób trzecich od chwili wpisania uznanego za niedozwolone postanowienia wzorca umowy do rejestru, o którym mowa w art. 479⁴⁵ § 2 k.p.c.. Wyrok uwzględniający powództwo o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone mimo, że wydany w określonym układzie procesowym stron oddziałuje na sferę osób trzecich nie biorących udziału w postępowaniu. Jednym ze skutków wyroków prawomocnych uznających za niedozwolone postanowienia wzorca umowy wpisane do rejestru Prezesa UOKiK jest właśnie postępowanie oparte na art. 24 uokik.

Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 20 czerwca 2006r. (sygn. akt III SK 7/06) opowiedział się za poglądem, że „zakazane jest posługiwanie się w obrocie prawnym postanowieniami wzorców umów wpisanych do rejestru jako niedozwolone przez wszystkich i przeciwko wszystkim kontrahentom występującym w stosunkach prawnych określonego rodzaju”. W uzasadnieniu tego orzeczenia podkreślono, iż uznanie określonej klauzuli za niedozwoloną i wpisanie jej do rejestru działa erga omnes, a dalsze posługiwanie się nią jest zakazane w obrocie prawnym nie tylko względem podmiotu, wobec którego to orzeczono, ale również w identycznych lub podobnego rodzaju stosunkach prawnych nawiązanych przez osoby trzecie, bez ograniczenia w jakikolwiek sposób kategorii tych podmiotów. Stanowisko to poparł również Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały z dnia 13 lipca 2006r. (sygn. akt III SZP 3/06) oraz Sąd Apelacyjny w Warszawie w m. in. wyrokach z dnia 2 grudnia 2005r. (sygn. akt VI ACa 760/05), z dnia 16 listopada 2005r. (sygn. akt VI ACa 473/05), czy z dnia 3 grudnia 2012r. (sygn. akt VI ACa 934/12).

Odmienny pogląd, co do rozumienia skutków rozszerzonej prawomocności materialnej przewidzianej w art. 479⁴³ k.p.c., wyraził Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 7 października 2008r. (sygn. akt III CZP 80/08). Mianowicie Sąd Najwyższy przyjął, że prawomocność ta nie wyłącza możliwości wytoczenia powództwa przez tego samego lub innego powoda przeciwko innemu przedsiębiorcy, niebiorącemu udziału w postępowaniu, w którym zapadł wyrok, stosującemu takie same lub podobne postanowienia wzorca, jak wpisane do rejestru klauzul uznanych za niedozwolone. Tym samym, Sąd Najwyższy opowiedział się za przyjęciem na gruncie art. 479⁴³ k.p.c., jednostronnie rozszerzonej prawomocności materialnej orzeczenia, tj. tylko „na rzecz” wszelkich osób, a nie „przeciw” wszelkim osobom.

Taka interpretacja rozszerzonej prawomocności była również zaprezentowana przez Sąd Najwyższy w uchwale z 13 grudnia 2013 r., III CZP 73/13, Biul. SN 2013/12/15. W tym kierunku poszło kolejne orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia z dnia 30 maja 2014 r. III CSK 204/13 (LEX 1466608), gdzie Sąd wskazał „skutek związania wynikający z art. 479⁴³ k.p.c. dotyczy spraw odnoszących się do postanowienia wzorca umowy, co do którego uprzednio prawomocnym wyrokiem sądu został on uznany za niedozwolony i nie obejmuje postanowienia umowy o zbliżonym brzmieniu, którym posłużył się w relacjach z konsumentami inny przedsiębiorca”.

Przełożenie tych zasad na postępowanie w sprawie stosowania praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów uwypuklił Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 12 lutego 2014 r., III SK 18/13, Lex nr 1448753) odwołującego się do wyroku TSUE z dnia 26 kwietnia 2012 r. w sprawie C-472/10 Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság przeciwko Invitel Távközlési Zrt.

TSUE dokonał wykładni przepisów art. 6 ust. 1 związku z art. 7 ust. 1 i 2 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U. L 95, s. 29) uznając, że powołane przepisy nie stoją na przeszkodzie, aby stwierdzenie nieważności nieuczciwego postanowienia umownego zawartego we wzorcu umowy konsumenckiej, wywierało, zgodnie z tymi przepisami, skutki wobec ogółu konsumentów, którzy zawarli z zainteresowanym przedsiębiorcą umowę, do której stosuje się ten sam wzorzec umowy, w tym wobec konsumentów, którzy nie byli stroną postępowania o zaniechanie naruszeń. W wypadku stwierdzenia nieuczciwego charakteru postanowienia wzorca umowy w ramach takiego postępowania sądy krajowe są zobowiązane, także na przyszłość, wyciągać z urzędu wszelkie konsekwencje wynikające z prawa krajowego, tak aby wspomniane postanowienie nie wiązało konsumentów, którzy zawarli z zainteresowanym przedsiębiorcą umowę, do której stosuje się ten sam wzorzec umowy (www.curia.europa.eu).

Wydany wyrok potwierdza trafność powołanej drugiej uchwały Sądu Najwyższego i przekreśla możliwość uznania za bezprawne działanie przedsiębiorcy, który nie był stroną postępowania o uznanie postanowienia wzorca umowy za niedozwolone a stosującego postanowienia wzorców umów, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone. Wprost wynika to z opinii Rzecznika Generalnego Vericy Trstenjak przedstawionej w dniu 6 grudnia 2011 r. w sprawie C#472/10 pkt 60 „trudno byłoby pogodzić skutek erga omnes na niekorzyść niebiorących udziału w postępowaniu przedsiębiorców z zasadą uczciwego postępowania sądowego, tym bardziej że zostałaby im odebrana możliwość zajęcia stanowiska przed wydaniem odnoszącego się do nich wyroku dotyczącego zarzutu stosowania nieuczciwych postanowień umownych w obrocie. Prawo do bycia wysłuchanym, będące emanacją zasady państwa prawnego i należące do uznanych w orzecznictwie ogólnych zasad prawa Unii, nie byłoby zapewnione w wystarczający sposób w przypadku skutku erga omnes odnoszącego się bez wyjątku do osób niebiorących udziału w postępowaniu, a środek ten nie byłby adekwatny w rozumieniu art. 7 dyrektywy. Należy w związku z tym podkreślić, że kwestia zgodności z zawartymi w prawie Unii prawami podstawowymi powstaje jedynie o tyle, o ile skutek erga omnes wyroków krajowych zostaje wprowadzony w przepisach objętych zakresem zastosowania dyrektywy 93/13. Przeciwno skutkowi erga omnes na korzyść osób niebiorących udziału w postępowaniu nie przemawiają natomiast żadne względy. Ponieważ nie zachodzi naruszenie praw podstawowych odnoszących się do postępowania, w każdym razie nie można tego stwierdzić na podstawie akt sprawy przekazanych Trybunałowi, należy w konsekwencji uznać, że kryterium adekwatności jest również spełnione”.

Z uwagi na zasady ustalania niedozwolonego charakteru postanowienia wzorca umowy nie jest możliwe traktowanie jako praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów w rozumieniu art. 24 ust. 2 pkt 1 u.o.k.k. zachowania innego przedsiębiorcy, polegającego na stosowaniu postanowień wpisanych do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone i nakładanie kar pieniężnych z tego tytułu.

W uzasadnieniu wyroków z 14 kwietnia 2010 r., III SK 1/10 oraz z 1 czerwca 2010 r., III SK 5/10, Sąd Najwyższy zwrócił uwagę na to, że w sprawach z odwołania od decyzji nakładającej karę pieniężną na przedsiębiorcę zachodzi potrzeba weryfikacji takich decyzji z zachowaniem wymagań analogicznych do tych, jakie obowiązują sąd orzekający w sprawie karnej (por. też zawarte w tych wyrokach wyjaśnienia dotyczące orzecznictwa ETPC - wyrok z 24 września 1997 r. w

sprawie 18996/91 Garyfallou ABBE przeciwko Grecji, LEX nr 79585; decyzja ETPC z 23 marca 2000 r. w sprawie 36706/97 Ioannis Haralambidis, Y. Haralambidis Liberpa Ltd. przeciwko Grecji, LEX nr 520369). Wykorzystanie przez organ regulacyjny jego kompetencji do nałożenia kary pieniężnej musi poprzedzać wykazanie, że zachodzą przewidziane w ustawie przesłanki kary.

W postępowaniu opartym na naruszeniu art. 24 uokik ciężar dowodu spoczywa na Prezesie Urzędu co do wykazania zaistnienia trzech poprzednio wymienionych przesłanek, tj. działania przedsiębiorcy, działania bezprawnego i działania naruszającego zbiorowe interesy konsumentów. Skoro jako bezprawne nie może być uznane działanie przedsiębiorcy stosującego postanowienia wzorców umów, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, ale nie będącego stroną postępowania, w wyniku którego te postanowienia zostały wpisane do rejestru, to bezprawność musi być wykazana na zasadach ogólnych. Tylko wtedy, gdy stosowane postanowienie jest bezprawne i narusza zbiorowe interesy konsumentów może być uznane za niedozwoloną praktykę.

Bezprawność oznacza sprzeczność z porządkiem prawnym jako całość. Przez „porządek prawny” rozumie się nakazy i zakazy wynikające z normy prawnej, ale również nakazy i zakazy wynikające z norm moralnych i obyczajowych, czyli zasad współżycia społecznego (dobrych obyczajów). Z kolei przepisy prawa obejmują konstytucyjnie rozumiane źródła prawa: Konstytucja, ustawy, ratyfikowane umowy międzynarodowe oraz rozporządzenia. Bezprawnym zachowaniem się będzie więc takie, które stanowi obiektywne złamanie określonych reguł postępowania.

Prezes Urzędu odwoływał się do definicji bezprawności i uznał, że jest bezprawne działanie przedsiębiorcy polegające na stosowaniu postanowień wzorca umowy wpisanego do rejestru niedozwolonych postanowień umownych ze względu na takie zdefiniowanie w art. 24 uokik i rozszerzoną skuteczność wyroku w sprawie o uznanie postanowień umownych co wynika z art. 479⁴³ k.p.c. (strona 15 decyzji). W związku z tym, że nie zostały wskazane normy, czy to prawne czy moralne, którym działanie przedsiębiorcy uchybiło, Sąd rozpoznający sprawę uznał, że nie ma miejsca udowodnienie bezprawności działania przedsiębiorcy.

Samo odwołanie się do bezprawności jako jednego z przypadków wymienionych w art. 24 ust. 2 uokik – gdy ten przypadek nie polega na sprzeczności z ogólnie przyjętym porządkiem prawnym (jak pkt 2 i 3) tylko na sprzeczności z postanowieniami uznanymi za niedozwolone w konkretnym układzie procesowym stron i w konkretnym wzorcu – nie stanowi wykazania przesłanki bezprawności.

Niedozwolone postanowienia umowne to konstrukcja przewidziana w art. 385¹ – 385³ k.c., mająca na celu ochronę konsumenta przed niekorzystnymi postanowieniami umowy łączącej go z profesjonalistą. W myśl art. 385¹ § 1 k.c., za niedozwolone postanowienia umowne uznaje się postanowienia umowy zawieranej z konsumentem niezgodnione indywidualnie, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy. Nie dotyczy to postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny. W art. 385¹ § 1 k.c. nie została wymieniona jako przesłanka uznania postanowienia umowy za niedozwolone, jego sprzeczność z ustawą lub zasadami współżycia społecznego albo mająca na celu obejście ustawy. Są to okoliczności, które skutkują nieważnością odnośnego postanowienia umowy, co wynika z treści art. 58 k.c. (w całości lub części). Art. 385³ k.c. wymienia przykładowo niedozwolone postanowienia umowne, które w założeniu są zgodne z ustawą, mogą natomiast być uznane za sprzeczne z dobrymi obyczajami i za rażąco naruszające interesy konsumenta. I to właśnie tego typu postanowienia umowne, a więc zgodne z przepisami bezwzględnie obowiązującymi, mogą podlegać rozpoznaniu z punktu widzenia sprzeczności z dobrymi obyczajami i rażącego naruszania interesu konsumenta (por. uchwała SN z dnia 13 stycznia 2011 r., III CZP 119/10, LEX nr 785689).

W tym kontekście można bowiem wyróżnić trzy zależności:

a) postanowienie wzorca umowy jest zgodne z prawem, ale jest sprzeczne z dobrymi obyczajami i rażąco narusza interes konsumenta;

b) postanowienie wzorca umowy jest sprzeczne z prawem, a także jest sprzeczne z dobrymi obyczajami i rażąco narusza interes konsumenta;

c) postanowienie wzorca umowy jest sprzeczne z prawem, ale nie jest sprzeczne z dobrymi obyczajami i/lub nie narusza rażąco interesu konsumenta.

Jedynie w pierwszej sytuacji jest możliwe badanie abuzywności postanowień umownych (por. T. Szanciło, glosa do uchwały SN z dnia 13 stycznia 2011 r., III CZP 119/10, LEX nr 785689). Natomiast w dwóch pozostałych sytuacjach zachodzi w ocenie Sądu przypadek bezprawności.

W niniejszej sprawie Prezes Urzędu dokonał analizy postanowienia poprzez odniesienie się do rejestru poz. 1265 i uzasadnienia wyroku, na podstawie którego klauzula została do niego wpisana jako sprzeczna z art. 385⁽⁽¹⁾⁾ §1 k.c. Organ podkreślił, że przedmiotem zarzutu nie jest kwestia umożliwienia ubezpieczonemu możliwości wyboru metody likwidacji szkody, o czym stanowił § 9 ust. 9 OWU autocasco, gdyż postanowienie to nie jest objęte zarzutem postępowania. Postawiony zarzut dotyczył tożsamości §9 ust. 10 OWU autocasco, stosowanego przez (...) SA z klauzulą wpisaną do rejestru pod nr 1265 w tym zakresie, w jakim na mocy obu tych postanowień zakład ubezpieczeń uprawniony był do ustalania należnego konsumentowi odszkodowania według wartości netto, tj. bez podatku VAT. Prezes Urzędu podkreślił, że z wyroków sądów wynika, że odszkodowanie uwzględniające także podatek VAT jest konsumentowi należne bez względu na to, czy dokona naprawy uszkodzonego pojazdu (dzięki czemu otrzyma faktury, rachunki), czy naprawy nie dokona. Tymczasem odwołujący w odwołaniu wskazał, że z uzasadnienia wyroku SOKiK na podstawie, którego zostało uznane za niedozwolone postanowienie wzorca umowy dalej wpisane pod nr 1265 wynikało, że uznanie to nastąpiło ze względu na niejednoznaczne wskazanie przez ubezpieczyciela źródła wyceny, które będzie brane pod uwagę przez zakład ubezpieczeń do oszacowania kosztów naprawy („...lub innych uznanych”).

Rozstrzygnięcie zarzutów sprowadzałoby się do rozpoznania sprawy o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone i oceny stosowanego postanowienia w kontekście całego wzorca. Przy prowadzonej ocenie tożsamości klauzuli stosowanej i wpisanej do rejestru wystarczyło ograniczyć się do porównania ich celu i skutków. Natomiast ocena zachowania jako bezprawnego wymaga przeanalizowania sytuacji, w których następuje naruszenie norm i wskazania jakich norm. Ogólnie rzecz ujmując nie można zarzucać przedsiębiorcy, że wprowadza różne systemy rozliczenia szkody. Szkodą jest uszczerbek majątkowy, ale naprawienie szkody powinno nastąpić według wyboru poszkodowanego (art. 363 k.c.). Nie można odmówić słuszności odwołującemu, że to poszukujący ochrony ubezpieczeniowej decyduje jaki wariant ochrony i sposób naprawienia szkody wybierze. Istota dobrowolnego charakteru ubezpieczenia powoduje, że mniej rygorystycznej kontroli ze strony państwa wymagają wzorce umowne, ponieważ konsument może odnowić zawarcia takiej umowy i zawrzeć ją z innym podmiotem (por. postanowienie SN z dnia 8.05.2014 r., I CSK 569/13, niepubl.).

W świetle podanych rozważań czyn, który stanowił przesłankę do wydania decyzji opartej na przepisie art. 27 ust. 1 i 2 uokik nie miał miejsca, stąd decyzja w punkcie I nie znajduje oparcia w prawie materialnym co prowadzi do jej uchylenia na podstawie art. 479^{31a} § 3 k.p.c. W konsekwencji uchylenia pkt I nie zachodzi podstawa do nałożenia kary pieniężnej i Sąd pomija rozważenie zarzutów dotyczących wymiaru nałożonej kary pieniężnej.

Za niezasadne Sąd Okręgowy uznał natomiast zarzuty skierowane przeciwko rozstrzygnięciu zawartemu w pkt II sentencji zaskarżonej decyzji.

Zdaniem (...), nie jest bezprawna i nie godzi w zbiorowe interesy konsumentów praktyka polegająca na uznaniu, że brak możliwości korzystania z pojazdu zastępczego jest szkodą niemajątkową, co w konsekwencji wyłącza lub ogranicza prawo konsumentów do refundacji kosztów najmu samochodu zastępczego.

Z powyższym stanowiskiem nie sposób się zgodzić. Niemożność korzystania z samochodu przez poszkodowanego, czy to na skutek uszkodzenia, czy zniszczenia pojazdu, stanowi - w świetle art. 361 § 1 k.c. - normalne, typowe następstwo działania/zaniechania, z którego wynikła szkoda. Zatem, jeżeli poszkodowany poniósł w związku z tym zdarzeniem

koszty na wynajem pojazdu zastępczego, które były konieczne, to trzeba przyjąć, że mieszczą się one w granicach skutków uszczerbku podlegającego wyrównaniu. Kwota jaką poszkodowany uiszczył z tytułu wynajmu tego samochodu, jest więc szkodą, jaka została spowodowana w jego majątku wskutek zaistnienia zdarzenia ubezpieczeniowego. Zwrot kosztów wynajmu samochodu zastępczego za okres oczekiwania na naprawę samochodu, czyli w okresie, gdy szkoda w pojeździe nie została jeszcze naprawiona, mieści się bowiem w granicach adekwatnego związku przyczynowego w rozumieniu przywołanego przepisu i jest objęty zakresem obowiązku naprawienia szkody przez ubezpieczyciela w ramach odpowiedzialności OC. Zdaniem Sądu Okręgowego, poszkodowany ma prawo korzystać z pojazdu zastępczego przez czas naprawy swojego samochodu i to niezależnie od tego, do jakich celów pojazd mu służył. Brak jest bowiem podstaw do tego, by różnicować zakres szkody poniesionej przez użytkownika samochodu uszkodzonego w wyniku wypadku, w zależności od tego, czy poszkodowany korzystał z pojazdu jako przedsiębiorca, czy osoba fizyczna. Należy przyjąć, że skoro samochód został nabyty, to po to, aby z niego korzystać, niezależnie od tego, czy w celu prowadzenia działalności zarobkowej, gospodarczej, czy w celach prywatnych.

W związku z zarzuconą (...) praktyką, polegającą na odmowie zwrotu kosztów najmu pojazdu zastępczego, odwołujący zarzucił Prezesowi UOKiK błędne ustalenie, iż praktyka ta miała charakter generalny i skierowana była do wszystkich konsumentów, podczas gdy – zdaniem strony – odmowa ta miała charakter marginalny, dotyczyła jedynie 0,48% zgłoszonych roszczeń i wynikała z indywidualnej oceny każdego przypadku.

Sąd Okręgowy nie podziela powyższego zarzutu. Praktyki antykompatytywne wymierzone są w zbiorowe interesy konsumentów, zatem odnoszą się do obecnych, przyszłych, jak też potencjalnych konsumentów – kontrahentów przedsiębiorcy, któremu stawiany jest zarzut stosowania tych praktyk. Wskazuje się, że źródło tych praktyk stanowi przewaga przedsiębiorcy nad nieprofesjonalnymi uczestnikami obrotu gospodarczego, przejawiająca się nie tyle w indywidualnych transakcjach, co w relacjach z nieskonkretyzowaną liczebnie grupą odbiorców. Wobec tego, praktyka naruszająca zbiorowe interesy konsumentów nie ogranicza się jedynie do działań powtarzalnych, lecz obejmuje również jednorazowe, incydentalne czy też okazjonalne zachowanie (działanie lub zaniechanie) przedsiębiorcy, jeśli tylko jego skutkiem będzie naruszenie zbiorowych interesów konsumentów. Bezprawne działania przedsiębiorcy skierowane są w tym przypadku zarówno do wszystkich aktualnych, jak i przyszłych, potencjalnych kontrahentów, posiadających status konsumenta (M. Sieradzka, Komentarz do ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, System Informacji Prawnej LEX). Umowę ubezpieczenia zawiera wprawdzie z ubezpieczycielem ubezpieczający, niemniej jednak w wyniku umowy na rzecz osoby trzeciej stosunek prawny powstaje z ubezpieczonym, którym może być konsument.

Odwołująca się Spółka stosowała jednolitą wobec wszystkich konsumentów, praktykę w zakresie rozpoznawania roszczeń o zwrot kosztów najmu pojazdu zastępczego, kierując się w tym zakresie procedurą wskazaną w „Podręczniku do szkód standardowych” (k. 360-361 *verte act admin*). We wskazanym dokumencie przewidziano, że: „roszczenie poszkodowanego o wypłatę odszkodowania za wynajem pojazdu zastępczego jest uzasadnione tylko w przypadku, gdy poszkodowany w związku z niemożnością korzystania z uszkodzonego pojazdu poniósł szkodę majątkową / art. 361 § 2 k.c./” (pkt 1), zaś odszkodowanie w zakresie obejmującym najem pojazdu zastępczego nie przysługuje, „jeżeli pojazd służył poszkodowanemu tylko do zaspokojenia potrzeb osobistych m.in. dojazdu na działkę, dojazdu do pracy jeżeli do pracy może dojechać w podobnym czasie środkiem komunikacji publicznej itp. W tym przypadku poszkodowany nie poniósł bowiem szkody majątkowej, lecz szkodę niemajątkową, polegającą na utracie wygód i przyjemności ...” (pkt 3); „Podstawą do ustalenia zasadności wynajęcia pojazdu zastępczego jest przede wszystkim wykazanie konieczności prowadzenia działalności przy użyciu samochodu m.in. poprzez wykazanie, że nie było możliwe korzystanie ze środków komunikacji miejskiej, a przejazdy TAXI byłyby droższe niż koszt wynajęcia pojazdu zastępczego.” (pkt 8). Natomiast w pkt 5 przewidziano, iż przy ustalaniu okresu, za który ubezpieczyciel zwracał koszty wynajmu, uwzględniano czas technologicznie niezbędny dla naprawy, a nie czas rzeczywisty naprawy pojazdu.

Przywołane zapisy pozostają w ewidentnej sprzeczności z przedstawionym powyżej poglądem, co do przysługiwania poszkodowanemu odszkodowania w zakresie wynajmu pojazdu zastępczego, wskutek zaistnienia wypadku ubezpieczeniowego. Powyższy dokument wykorzystywany był przez Departament (...) odwołującej się Spółki, miał zatem powszechne zastosowanie. Przyjęty w dokumencie model postępowania przy rozpoznawaniu roszczeń o zwrot

kosztów najmu pojazdu zastępczego, stanowił podstawę odmowy uznania tych roszczeń, bądź zaniżania należnego w tym zakresie odszkodowania, w ramach ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów mechanicznych. Wskazany sposób rozpatrywania roszczeń miał powszechne zastosowanie, tj. stosowano go wobec aktualnych konsumentów, jak również miał być wykorzystany względem potencjalnych poszkodowanych dochodzących analizowanych roszczeń. Tym samym, ów powszechny zakres bezprawnej praktyki (...) oraz potencjalna możliwość naruszenia interesów każdego konsumenta przemawiają za przyjęciem, iż w analizowanej sprawie mamy do czynienia z naruszeniem zbiorowych interesów konsumentów. Przy ocenie tej praktyki, bez znaczenia pozostaje wobec tego okoliczność dotycząca faktycznej liczby uwzględnionych i oddalonych roszczeń z tytułu najmu pojazdu zastępczego. Dla jej stwierdzenia wystarczy bowiem samo zagrożenie naruszenia zbiorowych interesów konsumentów, nie jest zaś konieczne wystąpienie rzeczywistego naruszenia.

(...) zarzuciło również w odwołaniu naruszenie przepisu art. 22¹ k.c. w zw. z art. 24 ust. 1 i 2 uokik wskazując, że poszkodowany będący osobą fizyczną nieprowadzącą działalności gospodarczej, który zgłasza zakładowi ubezpieczeń roszczenie na podstawie art. 822 § 4 k.c. nie jest konsumentem, zatem stosując praktykę opisaną w pkt II sentencji decyzji (...) nie dopuścił się praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów. Zdaniem Towarzystwa, wskazana osoba występując z roszczeniem do ubezpieczyciela nie dokonuje z zakładem ubezpieczeń czynności prawnej i z tego względu nie może być uznana za konsumenta.

Ustosunkowując się do powyższego należy stwierdzić, że zgodnie z art. 822 § 1 k.c., przez umowę ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej ubezpieczyciel zobowiązuje się do zapłacenia określonego w umowie odszkodowania za szkody wyrządzone osobom trzecim, wobec których odpowiedzialność za szkodę ponosi ubezpieczający albo ubezpieczony. Natomiast stosownie do treści § 4 przywołanego przepisu, uprawniony do odszkodowania w związku ze zdarzeniem objętym umową ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej może dochodzić roszczenia bezpośrednio od ubezpieczyciela. Rację ma (...) twierdząc, że poszkodowany, który dochodzi roszczenia o zwrot kosztów najmu pojazdu zastępczego (tj. uprawniony do odszkodowania w związku ze zdarzeniem objętym umową ubezpieczenia OC) nie jest de facto stroną umowy ubezpieczenia, gdyż ta zawierana jest pomiędzy zakładem ubezpieczeń (ubezpieczycielem) a posiadaczem pojazdu mechanicznego (ubezpieczającym/ubezpieczonym). Niemniej jednak należy zwrócić uwagę, iż z momentem wystąpienia wypadku ubezpieczeniowego poszkodowanemu przysługuje bezpośrednio przeciwko ubezpieczycielowi roszczenie prawno-ubezpieczeniowe, które w doktrynie kwalifikowane jest jako specyficzna figura prawna, niepodlegająca zaliczeniu do tradycyjnej konstrukcji roszczenia deliktowego czy kontraktowego (tzw. *actio directa*). Pomiędzy ubezpieczycielem a poszkodowanym powstaje zatem szczególna relacja prawna, do której mają zastosowanie przepisy prawa ubezpieczeń oraz przepisy prawa cywilnego dotyczące obowiązku naprawienia szkody. Na gruncie tych przepisów poszkodowanemu przysługują dwa odrębne roszczenia odszkodowawcze – tj. roszczenie przeciwko ubezpieczonemu oraz roszczenie względem ubezpieczyciela. Pomiędzy tymi roszczeniami zachodzi ścisła współzależność polegająca na tym, że oba roszczenia istnieją obok siebie dopóty, dopóki jedno z nich nie zostanie zaspokojone, gdyż poszkodowany nie może uzyskać dwóch odszkodowań, a o tym, w jaki sposób i w jakiej kolejności nastąpi realizacja przysługującego mu odszkodowania decyduje sam, kierując żądanie przeciwko ubezpieczonemu albo ubezpieczycielowi, albo przeciwko obu nim równocześnie. Odpowiedzialność ubezpieczyciela ma w tym przypadku charakter akcesoryjny - ubezpieczyciel ponosi ją tylko wtedy i tylko w takim zakresie, w jakim odpowiedzialność za szkodę ponosi ubezpieczony sprawca. Z powyższego wynika, że z chwilą zaistnienia wypadku ubezpieczeniowego, rodzącego odpowiedzialność odszkodowawczą, powstaje specyficzny trójstronny stosunek prawny łączący poszkodowanego, ubezpieczonego oraz ubezpieczyciela (por. np. wyroki: Sądu Najwyższego z 19.10.2011 r., sygn. akt II CSK 86/11, LEX nr 1096037; Sądu Apelacyjnego w Łodzi z 10.04.2013 r., sygn. akt I ACa 1354/12, LEX nr 1313322; Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z 5.08.2009 r., sygn. akt I ACa 480/09, LEX nr 756599).

Wobec powyższego, Sąd Okręgowy przyjmuje szeroką definicję konsumenta z art. 22¹ k.c. uznając, że poszkodowanemu, dochodzącemu od ubezpieczyciela roszczeń z umowy obowiązkowego ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów mechanicznych, przysługuje status konsumenta. Tym samym analizowany zarzut odwołania należało uznać za niezasadny.

Mając na uwadze powyżej przedstawioną argumentację, w części kwestionującej rozstrzygnięcie z pkt II sentencji decyzji, odwołanie nie zasługiwało na uwzględnienie. Jednak zarzuty naruszenia art. 33 ust. 6 w zw. z przepisem art. 268a k.p.a. oraz art. 24 ust. 2 pkt 1 prowadzącą do uchylenia decyzji w całości na podstawie art. 479^{31a} § 3 k.p.c.

Uznając Prezesa UOKiK za przegrywającego sprawę stosownie do przepisu art. 98 k.p.c. zaliczono do niezbędnych kosztów procesu strony poniesione przez nią koszty sądowe w postaci opłaty stałej w wysokości 1000,00 zł oraz wynagrodzenie adwokata należne stosownie do § 18 ust. 2 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz.U. 2013, poz. 461) w wysokości 360,00 zł z opłatą od pełnomocnictwa 17,00 zł.

SSO Jolanta de Heij-Kaplińska